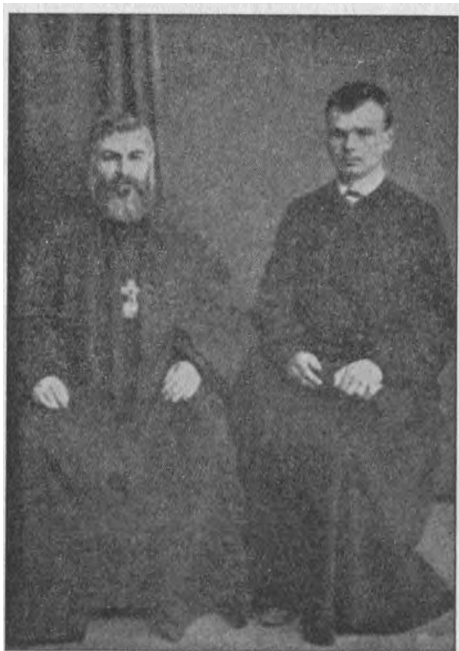

Kun. Juozas Lideikis (Aldonas).

(1860 — 1898).

Kad ir buvo jau du kartu rašyta „T vyn s Sarge“ (Nr. 12, 1898 ir Nr. 2 1899) apie kun. Lideik , ta iau tariam s b siant ne pro šal dar syk j ia¹⁾ pamin jus. Doras žmogus juk visada vertas min ti, o kun. Lideikis, kaip žemiau pamatysim, buvo netik doras žmogus, bet dar karštas lietuvis ir doriausis kunigas. Tiesa, šioje gadyn je tenka kartais išgirsti kai kuriuos m s maldingus išmin ius skelbiant, kad lietuvis-patriotas negal s b ti geras kunigas. šiuos keistus

¹⁾ „Žiny ios“ Nr. 1, 1900, 114 — 125 lakt.

protavimus geriaus atsak duoda gyvenimas kun. Lideikio, kurs buvo vienkart ir karš iausis Lietuvos myl tojas ir ištikimiauis Bažny ios tarnas. Parodysime tai skaitytojams, remdamiesi užsilikusiais nabašninko laiškais, kuriuose jo siela, lyg veidrodyje, yra dailiausiai atsimušus.

I.

Dor , pasiturin i Gruzdži parapijos kinink s nus, kun. Juozas nuo pat jaunum s myl jo savo t v kalb . Iš j jis k dikiu beb damas išmoko nemaž graži pasak , o pats iš savo šalies nevien jiems sen lietuvišk knyg perskait . Aišku tai iš jo laišk . Taip antai, vieno savo draugo syk paklaustas apie seniausius lietuviškus „J zaus Kristaus Gyvenimo“ leidinius, atraš šiais žodžiais:

„Klausi apie kaž-koki knyg , aprašan i Viešpaties kan i . Vargu atsp ti, kas tai do knyga. Gal b t tai yra „Viešpaties J zaus Gyvenimas“ parašytas Bonavent ros. Atmenu kun. Ra kauskas, aiškindamas istorij , sak es s „Viešpaties J zaus Gyvenimas“ verstas lietuviškai ir j zuit išleistas, pridurdamas, kad paskesniose to veikalo laidose kalba esanti bloga, bet pirmojoje buvus gera. Teko man matyti ši knyg senut , nes daugiau per šimt met turin i , — tik nežinau, ar tai pirmasis buvo leidimas ar paskesnioji atspauda, bet jos kalba buvo netikusi, medin . Dar ma iau ir kit bišk jaunesn „Žyvat V. J zaus“, jau pa ioj šio amžio pradžioj spausdint (kiek galiu atsiminti — bene 1818 metais¹⁾), Mažas b damas skai iau kartkart mis t knyg netik sau, bet ir kitiems klausant“.

Iš t v nam nukako jaunutis Juozas Šiauli gimnazijon, kur pramoko gražiai rusiškai, bet neužmiršo savo gimtosios kalbos. Artimiausiais jo draugais gimnazijoje buvo beveik visi tie kurie paskui pasirod karštais lietuviais, kaip šit Juozas Žebrys, Antanas Vileišis ir kiti.

B damas didžiai dievobaimingas ir suprat s, jog savo tautie iams geriausiai gal si s patarnauti kunigyst s luome, iš penktos klas s nuvyko Kauno seminarijon, kur atydžiai klaus A. Baranausk , (v liau Sein vyskup) aiškinant lietuvišk j

¹⁾ ia kun. Juozo apsirikta: „Žyvat“ buvo išspausdintas 1735m., antr syk 1787 m., tre i — 1891. ketvirt — 1899 m.

„Kalbamoksl“, kurio taisykli, ypa rašybos dalykuose, per vis savo gyvenim ištikimai laik si.

Mok damas dailiai lietuviškai, m gdavo nabašninkas Juozas lietuviškai susirašin ti, ypa apie lietuviškus dalykus. Rašin jo gan pla ius laiškus savo kaimynui daktarui Jonui Šli pui ir kai kuriems kitiems „Aušrininkams“, nors ir žinojo išaukšto „Aušros“ pakraip neb siant kunigijai palanki . D liai tos priežasties vien tik artimiausiems savo draugams tepasakodavo savo susirašin jim su aušrininkais:

„Nes, matai, —taip raš vienam savo draugui, —aušrininkai yra apšaukti, o kas su jais turi pažint, kai kieno išmanymu, taip pat yra kaltas. Man gi matos, — galima tur ti ir ger pažint ir vesti korespondencij su kuo, nepersiimant jo blogomis paži romis. Teb nie aušrininkai ir netik liai, galima su jais apie tik jim nešnek ti, bet tiktai apie lietuvi lab . Argi Baranauskas liko liuteriu, jei su liuteriais turi pažint? Tu tai suprasi, — bet yra žmoni, kurie nenori to suprasti. Neapk sdami tikr lietuvi, jie k tik gali blogon pus n kreipti, ir kreipia. Jau daug man d l tos priežasties teko nukent ti „Netur k, sako, su tokiais s bryst s — išjuoks tik tik jim ! O daugiau kas iš j ?“. Na, o jei nebus pažinties su jais, ar tai nuo išjuokimo sulaukys juos?..“

Pasirodžius „Aušrai“, kun. Juozas buvo vienas iš pirm j jos skaitytoj . Džiaug si. su kitais lietuviiais šio laikraš io atsiradimu; k tik gera ten rasdavo — pagirdavo, bet vienkart k paserg davo bloga, nebijodavo aušrininkams tiesiog akis pasakyti, o ir savo draugams m gdavo apie tai kartkart mis padejuoti. Pav. vienam savo draugui šiaip tuo dalyku raš :

„Neseniai gavau paskutiniuosius „Aušros“ numerius. Skaitau tenai apie dvi Pe iulio pa ias; o, kiek žinau, jis tiktai š met suman vesti, bet dar lig šiol neturi nei vienos pa ios. Ak tai ištikro aušrininkai neplautburniai! O juk to Lietuvos lenkišams ir tereikia, kad netiktai ant aušrinink, bet ir ant vis Lietuvos myl toj gal t purvais dr bti! Aušrininkai tepa visus lietuvius. O ir iš antros šalies prisiži rint — ia yra didel aušrinink klaida: tiktai viešasis gyvenimas tegalima kritikuoti, o ko žmon s nemato, tai prieš Diev tik teatsakys. Taigi ir iš tos šalies ži rint, aušrininkai yra bobaburniai liežuvininkai. Tre ia — et scandala praebent — gal b t nevisi „Aušros“ skaitytojai be sarmatos, gal dar yra ir sarmating . Taigi, uždrožk dar aušrininkams. Verta...“

Kitam laiške v l šiaip dejuoja:

„Aušra“ žada išeiti su iliustracijomis, bet jei jos iliustracijos bus tokios, kaip ši met Kalendoriuje, tai nepakels, bet gadins lietuvi dvasi. Taip Kalendoriuje randas žyd s, vokyt s ir kitokios miesto pliumpos tropniai iš dytos, o kai-kurios su plikais pilvais. Šitai tau por siun iu parodai“.

Klyst bet gi, kas remdamosi tais žodžiais, manyt, nabašnink buvus „Aušros“ priešinink. Anaip tol — jis j ir skait ir šelp, déliai to ir geid, kad ji b t pataisyta, o ne pranykt. „Aušros“ platinimos labai jam r p jo. 1885 metais kai per ilg laik nei vieno to laikraš io numerio nebuvo gav s, teiravosi Palangoj, ar jau „Aušra“ daugiau nebeišeisianti. Draugas atraš, kad „Aušra“ einanti po senovei, tiktai žymiai pasitaisiusi turiniu, nebesikišanti politikon, nebeužgauliojanti katalik tik jimo, paliovusi platinus bedievyst ir k lus iš numirusi sen pagonij, kaip tai pirmiau kad darydavus. Dideliai nudžiugo kun. Juozas gav s toki žini. Bet netrukus gav s „Aušros“ 1885 m. 12- t j numer, šiaip toliau skund si savo draugui:

„Tiesa, Šli po nebesant, neb ra ir tos filosofijos, kuri ja jis pripildydavo „Aušr “. Bet ta filosofija, kaip man regis, n ra taip kenksminga (nes nemokyti jos nesuprato), kaip stat s kabinimaisi dvasiškius. Ot kabinim si gana yra ir dabar“.

Ir išraš s kelet toki puolim, baigia savo laišk žodžiais:

„Nedidelis tai pasitaisymas“.

Labiausiai r godavo nabašninkas d l „Aušros“ aplam jokiais faktais neparemt užgauliojim kunigijos, arba kai d l vieno antro kunigo kalt s b davo dergiama visa kunigija¹⁾. Iš antros šalies, kun. Juozas žinojo, jog kiekvienas kunigas yra žmogus, gal s paklysti ir užsitraukti sau teising papeikim. Tatai, kaip karštas tiesos ir lietuviyst s myl tojas, negal davo kartais net ir pats išsilaikyti nepapeik s kai-kuri kunig, ypa aukštai stovin i j, kurie užuot buv savo jaunesn j broli vadovais, tik paikino dvasišk j jaunuomen, išjuokdami lietuviyst arba kalbin dami, kad,

¹⁾ „Tegu jau sau terliot —sakydavo—tiktai prasikaltusius,—bet kam jie mus visus šmeižia“.

girdi, „mokytiis lietuviškai es vis tiek, k tepti sviestas ant lašini palties“ (prelato E. Barausko žodžiai). Tod l vienam laiške šiais žodžiais skund s savo draugui¹):

„Godamas Kaune, sužinojau, kad dvasiškoji vyresnyb sakanti, jog lietuvi dvasia esanti labai sukilus, d lto reiki ji mažinti. Tam tikslui lietuviškoji kalba atskirta nuo homiletikos; homiletika aiškinama jau nebelietuviškai, o lietuvi kalbos, visai nebuv . Dabar prasid jusi, bet dar ligšiol apie lietuvišk nieko nebuv sakyta, tiktai apie sutv rim , apie išsišakojim kalb ir aplamai apie visas kalbas. Lietuviškos kalbos vietoj—kažkoks mišinys—aplamoji lingvistika... S mprotaujama, jog viso to, kas aukš iau pamin ta, priežastis — tai šie dalykai:

1) M s civil diduomen neken ianti „litvomanijos“ (taip anie vadina lietuviyst).

2) Dvasiškoji diduomen , kaip šit Barauskas, Radavi ius ir kiti taip pat nor nuslopinti lietuvišk dvasi paioje šaknyje; anot j , kas mano, lietuviui reiki mokytiis savo kalbos, kad paskui t j kalba gal t mokyti žmones — „ten ma skrzywione poj cia“ (Barausko žodžiai).

Tame pat laiške randame taip pat šias domias žinias apie lietuvi pad t Vilniaus vyskupijoj:

„Pagalios—rašo kun. Juozas—nukeliavau Vilniaus vyskupij . Baisu, k ten sužinojau. Tenai tai galima sakyti, jog jei taip patvers, išsipildys Tolstojaus²) žodžiai: „Za sto liet vsie litovcy budut govorit po russki“. Daugelis kunig dešimt kart labiau r pinasi lenk kalb vesti, nekaip priesak ir poteri žmones išmokyti. Vienas klebonas iš ambonos sakydamas kiša ty ia lietuvišk žod pajuokai, kitas v leg at jus žmog kalbina lenkiškai, bet jei kas negal lenkiškai kalb ti, tai jau klebonužis susirauk s kalba lietuviškai, kiek interesas reikalauja. Bet jei kas moka susikalb ti lenkiškai, tai t ir pasodina ir arbatos duoda. (O kad taip d ši išganymu r pint s, kaip lietuvi kalbos išnaikinimu, tai ištikr j dang gaut). Visudaugiausia tai yra toki , kurie ar tai patys nemok dami lietuviškai, ar tai nenor dami nei žinoti, kad lietuvi kalba dar teb ra pasaulyje, veda visur bažny ias lenkišk ir lietuvišku poteri neleidžia kalb ti, sakydami, tai esant pagoniška kalba. To d l jau jaunimas dar gry ioje su d du iu ar seneliu tebekalba lietuviškai, o jau gatv je niekaip nebekalba lietuviškai. Rus vyresnyb , matydama lietuviškus virstant ne lenkais, bet baltgudžiais, taip pat padeda platinti lenkišk j kalb . Atimlioja iš žmoni lietuviškas knygas, net tas, kurios pas Zavadzk Vilniuj parduodamos“.

¹) Laiško laikas nepažym ta, bet tikriausias jis bus rašyta 1884 ar 1885 metais.

²) Buvusio švietimo ministerio.

Tyrin damas, kokios priežastys labiausia padeda naikinti lietuvi kalb Lietuvoje, kun. Juozas pasteb jo, kad lietuviškoji kalba ten pirmiausia ima nykti, kur bažnyiose vesti lenkiški giedojimai. Apie š savo pasteb jim šiaip raš savo draugui:

„Paniekinimas savo kalbos, o vedimas lenkiškosios bažnyios giedojime netik kad neatneša naudos, bet yra didel žala: žmonės, ypa matydami niekinam kalb bažnyioj, pameta visiškai savo senus ir gražias giesmes ir lietuviškas dainas. Taip šit apie Siesikus, Bukonis, Kopyias, Žeim šiandien vargu beįgirsi lietuviškai dainuojaut. Pasakojo man vienas berniukas, kurs buvo vestuv se netoli nuo Kopyi . Sak s, negird j s nei vienos lietuviškos dainos, bet vis gied burliokiškas: vienas iš burliok -sentiki tenai gyvenan i paskolintas, kitas iš kariuomen s parsineštas — o mintis daugiausia „pachabš ina“. Mat, tokiais jausmais gaivinama jaunimo kr tin tokius vaisius ir turi išduoti“...

Girdžiant tai, dideliai sop jo šird kun. Juozui. To d l kur tik jis tarp lietuvi gyveno, visur steng s vaikus ir mergaites išmokyti netik bažnyioj gražiai lietuviškai giedoti, bet ir namie, jaunimui susirinkus, dailiai ir padoriai padainuoti. Tatai kur tik graži dain išgirdavo, tuoj j sau pats persirašydavo ar kitaip kaip iš draug išgaudavo. Taip vienam laiške tarp kitko rašo:

„Pernai Gruzdžiuose kun. C. J. prižad jo kun. R. ir kun. K. atsi ti „Šaulio dain“; paklausk j, ar pasiunt kuriam nors iš j t dain ; o gal jisai turi ir pas save, tai gav s valand lyt atliekamo laiko gal perrašysi ir man atsi si“.

Kad ir dideliai m go dainas kun. Juozas, pats betgi joki dain neparaš . Užuo t dain apsirinko jisai kit poezijos plot , reikalaujant netiek jausmo, kiek proto. Pasipažin s Jaltoj su arm n kunigu (kataliku) Kušnerevu, arm nišk j sakmi rašytoju¹⁾ ir rasi t jo patarimo paklaus s, prad jo rašinti gražias lietuviškas sakmes. J keletas d ta „T vyn s Sargan“, kitos tebeguli rankraš iuose.

Bet nevien tik dainos ir sakm s r p jo nabašninkui Juozui. M st jis ir apie toli svarbesnius dalykus. Numanydamas, jog neturint dailios lietuviškos kalbos pavyzdži negalima išmukti gražiai lietuviškai rašyti, kun. Juozas buvo suman s lietuvi jaunosios kartos naudai išleisti užsieniuose visus

¹⁾ Su juo drauge kun. Juozas atvaizduotas ir aukš iau d toj-fotografijoj.

vysk. Valan iaus raštus, kaip vieno iš geriausių lietuviškų klasikų. Jei to sumanymo nevykdė, tai tik dėl to, kad pats buvo neturtingas, o kiti geradari, kurie būtų panorę paaukoti reikalingam darbui, nesurado.

Nemaž taip pat rėpinos kun. Juozas ir Daukšos Postillos naujų išleidimu. 1884 m. jisai šiaip rašė apie tai savo draugui:

„Labai būtų gera, kad Moksl. Akademija atspausdint Postill savo išomis. Lenkiškoji Postill išleista 1871 m. turi 79 spaudos lankų, tai tokią knygą spausdinant Tilžėje apsieit 1800 rubli. O mums plikšams vargu būtų iš kur ištraukti toks pinigų pluokštas“.

Metams praslinkus vis rašė apie tuos dalykus:

„Aš, kad paskatintų apie Postill, nes visai buvau nustojęs ir bėm styti; dabar vis pradėjau rėpintis—gal kas iš to ir bus; o jei ir nebus, teneb nie manok kalt, nes pasakyta: daryk ne kas norima, bet kas galima“.

Ir pildydama tuos savo žodžius, pradėjo karštai rėpintis, rašinėjo dėl to dalyko Jonui Šliupei, buvo net nuvykęs Užneimun pas P. Kriaušėnį.

Bet Dievas nedavė kun. Juozui pamatyti naujai išspausdint Postill, nes Petrapilišką Moksl. Akademija vos tik 1889 m. tenatar išspausdinti iš naujo tuos svarbiausius mūsų senovės raštijos paminklus.

Iš viso, kas aukščiau pasakyta, matome, jog lietuvių dalykuose kun. Juozas, jo per visus savo gyvenimus ne užpakalyje, bet kiti priešakyje, geriau už kitus numanydamas lietuvių padėtį ir jų tautiškus reikalus.

II.

Tapęs kunigu, kun. Juozas buvo paskirtas pirmu iausia Štos kamendorium. Štos parapija mažne visa lietuviška, bet tarp vietos bajorų ir ponelių lenkystą jau ir tuokart buvo dideliai pašokus. Kun. Juozo pranok jas kun. Just. Dovidavius dėl lenkų priekabių buvo net priverstas iš Štos kitur persikelti. Tatai nelengvas buvo kun. Juozo bėvis Štojų. Tai jau jisai savo rimtu apsiėmimo mokėjo ir

bajorus apmalšinti ir š tiškiams lietuviams naudingai bažnyioje patarnauti. Savo nuomon šiuo dalyku jisai šiaip išreišk savo draugui:

„Kiek aš t dalyk numanau, Lietuvoje turi b ti lietuviška kalba bažnyioje—ir nors mano pranok j (Dovidavi i) ir Dotnavos kamen-dori (Sereik) Kaune per vyskupo ingres kai-kurie dekanai iškone-veik , ta iau, kaip dabar matau, j darbai buvo girtini, ypa Dotnaviškió“.

Netrukus po vyskupo ingresui ir pats kun. Juozas buvo savo reikalais apsilank s Kaunan. ia gavo išgirsti sau labai svarbi žini , b tent, jog vyskupas Paliulionis klausiamas: kaip su tokiais apsieiti, kurie nemok dami lenkiškai, nori vaikus lenkišk poteri mokyti, atsak s: „drausti, barti iš ambonos, nepriimti išpažinties“. Rad s sau šiuose vyskupo žodžiuose geriaus keliarod ir vienkart tvir iausi apgintuv nuo lenkoman užsipuolin jim , nabašninkas pagr ž s Š ton, prad jo su dar didesniu atsidavimu eiti savo pareigas, kaip mokytojo ir dvasiškojo žmoneli vadovo. Neerzindamas bajor ir pon , bet vien tik Dievo garb s ir žmoni naudos teieškodamas, mokino vaikus katekizmo lietuviškai, suaugusiems iš sakyklos skelb Dievo žod gryniausia lietuvi kalba, bažnyioje ved gražius lietuviškus giedojimus. Tie giedojimai ir per mišias aplamai Bažny ios muzika, kaip matyt iš nabašninko laišk , dideliai jam r p jo. Nes kovo 26 d. 1886 m. šiaip raš jisai savo draugui:

„Po Užgav ni bodamas Kaune ma iausi su p. Kalvai iu; išsišnek jome apie Bažny ios muzik . Patariau jam, kad sukilus visoms tau-toms r pintis Bažny ios muzika, reik t ir mums lietuvninkams, ir kad jisai, kaip geras tos muzikos žinovas, gal t šiame dalyke b ti mums vadovas“...

Kun. Juozui prašant, A. Jakštas išvert lietuvi kalbon lenkiškas miši giesmes „Na stopniach Twego upadamy Tronu“, o antr sias pagal liturgijos tekst originališkai suei-liavo. Gav s jas, kun. Juozas šiaip Jakštui raš :

„Kartkart mis skai iau tavo miši giesmes: aplamai žvelgiant, kiek ligšioliai esu skait s miši giesmi , tos tavo bus vis vairiausios. Dabar pas mus labai paplito paprotis giedoti per mišias prie vargon ; jau ir Truskavoj ir Ramygaloj gieda, o ir Pagiry klebonas žada nauj

parsikviesti vargonink ir steigti graž giedotoj chor ... Iš vis miši yra gražiausias ten „Tikiu Diev“. Giedojome Š toj jau nekart ir prider prie gražiausi giesmi, kurias giedame“.

Giesm s tos, tiesa, buvo kur-kas geresn s, nekaip „kanti kin s“: jose buvo išlaikyta ir ritmas ir rimas ir lietuviška kalba nepeiktina. Kaip lietuvis, kun. Juozas jas pagyr, bet kaip kunigas, kuriam daugiau r p jo švento mokslo tikrumas, nekaip dailus lietuvišk žodži skamb jimas, negal jo dovanoti vert jui kai-kuri, kun. Juozo išmanymu, nevisai bažnytini sakini. To d l baigdamas savo laišk raš Jakštui:

„Noriu nurodyti kaikurias silpnesnes vietas, kurios reikt pertaisyti:

„Iš Kyrie: Duok paragauti mums maldos saldys. Pagal asketikos moksl — malda nustojanti savo nuopeln amžinumoje, jei ieškome žemiškos paguodos.

„Prieš Evangelij : j s ausys gaus paklaudyti. „J s ausys“ ia man regis labai prastas minties išreiškimo b das ir tokiai aukštai ir šventai poezijai nepritinkamas“. „Prie „Sanctus“: „Ir j s kalneliai ir tu žmogau menkas“, ia atrodo „kalneliai“ es didesni, nekaip žmogus. Beneb t geriau pasta ius: „Ir j s angelai etc.“ Aš m ginau visas tas tris eilutes pertaisyti ir pertaisiau šiaip:

Pakelkit bals dvasios pagarbintos
Kožnas gimimas ir tu žmogau menkas...

„Bet tas pertaisymas labiau atsitolina nuo originalo, nors per tai ir nenustoja savo vertyb s, nes yra artesis su Bažny ios žodžiais mišyne pad tais. Toks brangus man daiktas kaip tos mišios reikalaut platesnio pasikalb jimo“.

Apie antr sias miši giesmes šiaip raš Jakštui (Šilinio 11 d. 1886 m.):

„A i, labai a i už miši giesmes. Atidžiai perskait s bent kelis kartus, nepaserg jau jose nieko, kas reikt pertaisyti. Tik kur-ne-kur vien antr žod, regis, b t galima pakeisti kitokiu, geriau pritinkanaiu. Taip, aure, Graduale: Idant už visus melstum ms kasdien. Žodis „melstis“ *lingna vernacula* reiškia kalb jim l pomis ir liežuviu, malda pla iau išmanant, apie kuri šv. Povilas sako: „ar valgote, ar geriate, ar k kit darote, visa darykite Dievo garbei“ — patogiausiai reiškia kitas žodis— tarnauti. Taigi ta eil galima b t taip išreikšti: Idant tarnautum m Dievui kasdien. Ši permaina, regis, ir tuo bus gera, kad paskutin s trys min tosios giesm s eilut s pla iau užgriebs evangelijos mint. Ketvirta to paties straipsnio eil :

„Idant vienyb žyd t ant svieto“ irgi reikt pertaisyti. „Vienyb žyd t“ — bene bus tai gudžiavimas? Begu vartoja lietuvininkai žod „žyd ti“ gražiausiam kokio daikto b viui išreikšti?

Credo giesm j sakant: Ažu Pontsko Piloto (liepiant Pontskam Pilotui) b t ar iau teksto. Gimdytas, nesutvertas nors tuodu žodžiu griežtai pagal lotiniško teksto yra išpildytu, ta iau prikt , regis, juodu prak sti, jei galima b t , aequivalenter mintimi iš to paties Credo, kadangi tuodu žodžiu reiškia mint antrykš i , neikiek pamatin s minties neprak sdami, nes yra patvirtinimas ir pareiškimas ano „Užgimus iš T vo“. Antra didesn priežastis — kai kas negal damas suprasti dvasiško gimimo, gal t tai suprasti materiališkai. Bet jei ir taip pasiliks, negadins giesm s. Išganytojas nenustojo sakyt, žmon s valgysi jo k n , nors vienas antras žydas tuo ir pasipiktino“.

Perraš me ia ty ia tuos laiškus, nes jie aiškiausiai parodo tikrai kunigišk kun. Juozo dvasi .

Su min tomis miši giesm mis nuvyko kun. Juozas Kanan, prikalt jo p. Kalvait , Katedros vargoninink , parašyti lietuviškam tekstui atsakomas gaidas. Užduot sau darb p. Kalvaitis garbingai atliko ir tuo b du atsirado pirmosios lietuviškos mišios su gaidomis lietuvių kompozitoriaus parašytomis.

Malon damas, kad šios mišios veikiau prasiplatint Lietuvos bažnyiose, kun. Juozas nusiunt s jas Tilž n savo l šomis išspausdino. Buvo tai 1886 metais, kuomet lenkai užsieniuose švent 500 met nuo Lietuvos krikšto sukaktuves. D liai tos priežasties ir kun. Juozas pad jo ant savo leidinio š antraš :¹⁾

„Mišios ant paminklo sukaktuvi penki šimt met nuo apkrikštyjimo Lietuvos, paskirtos kun. Strazdeliui²⁾ sud tojui „Pulkim ant keli “. Tilž je išdav jo kaštu pas Weyer et Arnoldt “ (in 4—20 lakšt)

Ši „Miši “ tekstas yra verstas iš lenk kalbos. Antrosios „Mišios“ su originaliu Jakšto tekstu liko nespausdintos. Kai kur pas vargonininkus galima da jos rasti ir šiandien .

Be to buvo dar užman s kun. Juozas išleisti bent mažut lietuvišk giesmyn l , t. y. dažniausiai bažnyiose giedam j lietuvišk švent giesmi rinkin l , nes vienam sa-

¹⁾ Paliekame netais leid jo rašyb ir sintaks .

²⁾ Kun. Juozas giesm s „Pulkim ant keli “ autori Strazdeliu vadina nors tikroji jo pavard buvo S t r a z d a s .

vo laiške rašo: „Kaskart didesnis jau iama reikalas giesmy-
nio su gaidomis“, bet nemok damas muzikos, pats to pa-
daryti negal jo, o pad j j tam darbui nerado.

B damas dideliu gražaus bažnytinio giedojimo myl toju,
o numanydamas, kad senos m s kanti kin s giesm s yra
niekam netikusios, ragino gabesniuosius draugus rašyti naujas
giesmes. Pav. 18. XI. 85 m. tarp kitko šiaip raš A. Jakštui:

„Vien iš t giesmi , kuri tu man palikai per vaišes, t. y. „Svei-
ka Žvaigžde Šviesi“, vargonininkas m gino giedoti t ja gaida, kaip „Ave
Maris Stella“ ir paserg jau, kad neblogai siaudžia. Išmokysima ir gie-
dotojus j giedoti. Jei ir daugiau toki giesmeli pabr žtumei, nepa-
gail k mums suteikti“.

Metams praslinkus, kai tas pats autorius buvo atsiunt s
kelias naujas giesmes, v l jam raš kun. Juozas:

„A i , labai a i už giesmes. Jos mums labai pravers“.

Tame pa iame laiške kun. Juozas paduoda gan domi
žini apie giesm „Sveika Marija“:

„Giesm s: Sveika Marija Dievo Motina — rašo jis — tur siu
dabar šešis variantus. Dar pereit met geguž s m n. pasiguod man
giedotojai, kad jie paskutini tos giesm s straipsni nemok , tiktai pir-
muosius, gav išmukti iš savo pranok j -giesminink . Pasak taip-pat,
jog ši giesm (kaip ir daugel kit) buvusi kun. Pažameckio rašyta, bet
kaimams, kur gyveno giedotojai, degant, ir rankraš iai suplešk j . Prad
jau aš apie t giesm teirautis. Vien rankrašt gavau iš Barono
Kaune, antr Gr zdžiuose, tre i radau savo parapijoj parašyt ant se-
nos knygos aptaiso (kampaturo), galop pavyko surasti ir paties Paža-
meckio ranka rašyt t giesm . Kiekvienas rankraštis yra visai savo-
tiškas, regimai, kiekvienas yra kito rašytojo. Pažameckio rašytoji yra
vairiausioji. Ritmas dvejose vietose ne visai dailiai skamba, bet min-
tis visur yra prakilni ir puiki“.

Beieškodamas Pažameckio giesm s, kun. Juozas buvo j
ir pats ištis išvert s.

Vertimas gana menkas; primin m ia ji vien kaip žen-
kl nabašninko geros valios ir karšto noro patob linti baž-
nytin giedojim Lietuvoje.

Pilnas švento uolumo kun. Juozas netiktai bažny ioje, bet
ir namie pašnekesiuose su žmon mis, o taip pat ir savo laišk-
kuose bub jo laikytis padoraus rimtumo, apsieidamas kiek-
viename pad jime, kaipo tikras Dievo tarnas ir karš iausis

religijos užtar jas. To d l kur tik pasteb davo religijai kad ir mažiaus pavojaus šeš l ar jos žeidim , stengdavos ramiai, rimtai pat myt paklydim ar netakt prašalinti. Pav. kai Jakštas atsiunt jam savo dain „Šv. Petras“, kun. Juozas šiaip autoriui atsak :

„Daina „Šv. Petras“ gražiai ir dailiai išparodo kai kuri m s kinink vargo priežast . Vien tik paserg jim dedu, kurs man, pirm kart skaitant dingtel jo dom n. Religija yra pirmiausia tvarka pageidimams taip pat ir girtybei. O religija be apeig , ypa pas prastus žmones, yra daiktas nesuprantamas ir negalimas. Kadangi anot tos giesm s žodži visa, k žmonel s tik jimo pažadinti, veik vargui atitolinti — nebuvo valyva, tai atrodo, lyg min tosios apeigos bot nenaudingos. To d l prider t , kad šv. Petras, pritardamas, pagirdamas j prisirišim prie religijos, liept imtis tam tikro b do (pametimo girtyb s) vargui išvengti. Galima šie ar tolyg s žodžiai šventojo l posna d ti:

Regiu j s šird ,
Dievas maldas girdi etc“.

Taip tai dideliai jautrus buvo kun. Juozas dalykuose turin iuose kad ir tolim susisiekim su tik jimu.

Aukš iau raš me, jog kun. Juozas, kaip lietuvis, dideliai džiaug s pirmojo lietuviško tautos dalykams paskirto laikraš io atsiradimu, bet kur kas labiau r p jo jam dvasiškoji literat ra. Tatai kai vienas draugas praneš jam apie tai, kad atsirado pirmas lietuvi kalba dvasiškas laikraš t is (rankraš tinis), neapsakomai nudžiug s, taip anam atraš :

„Labai patiko man j s mintis. Juk iš tikr j , prie ko žmogus nepratinasi iš jaunum s, neveikia to ir suaug s. Atsižvelgus literat ros istorij , regime, jog mažne visi rašytojai jau iš mažum s gudinosi prie plunksnos, ir jog iš ten daugiausia iš jo rašytoj , kur buvo pan dimas tarp mokytini rašym . O mes iš tikr j toki vyr šiuo metu dideliai privalome, jau nesakant apie tai, kad gal reiks stoti kov d l tik jimo su priešais, prip stais šios gadyn s dvasia. Iš antros šalies jau iame taip pat did tr kum visoki rašt , o labjusia knyg , kurias gal tum m paduoti žmoni rankas. Vals iaus mokykloj norint vaikus išmokyti kokios katekizmo tiesos, reikia atkartoti j mažiausiai šimt kart ; aiškini — klausi vieno antro, nesuprato ar neatmena; v l persakai — bet dar maž kas teužkliuvo vaik atmintyje. Klausi dešimt , dvidešimt , penkesdešimt kart — ir v l dešimtimis kart tenka pertaisyti ir persakyti. Ryto met klausiant dar daugumas neatmena. O juk kad b t tam tikri katekizmai, daug palengvint mokym . Iš d s iau taip, kad visi vaikai gerai suprast , lengviau gal t sid ti sau

atmintin, pasiskaitydami sau iš knygelė atliekamam laikui, pavakar je—
o j nesant?.. Žmonės spiri, kad mokyt si katekizmo — „iš kur gi aš,
dvasiškasai t ve, išmoksiu?“ — atsako dažnai -- „pas mus niekas nemo-
ka, knygos tokios mes neturime...“ Arba dažnai prašo, ar negalima
gauti tokios knygelės, kur galima būtų rasti etc. Yra, tiesa, gražs
žemaitiškai rašyti katekizmai „Aplankymas parapijos“, „Mokslas Rymo
Katalik“, bet to dabar negalima gauti pirkti, ir tuodu katekizmu te-
tinka jau gerai pramokusiems ir suprantantiems tik jimo dalykus. Tai-
gi dideliai reikia mums katekizm, elementori, maldaknygė etc. O
rašytoj ?!..“

T dvasišk j rašytoj skai i neabejotinai b t padau-
gin s pats kun. Juozas, bet Dievas kitaip l m . Liga ištrenk
jam plunksn iš rank . Gydytoj patariamam tur jo jisai
keliauti Ufos gubernij „kumysu“ gydytus, paskui v l be-
veik ištikus metus tur jo pragyventi Kryme. Kai po dvej
met , šiek tiek pasveik s, Lietuvon sugr žo, buvo paskirtas
kamendorium Žagar . Atsitiko tai nelaimingais koleros me-
tais. Kiek ten tuomet kun. Juozas tur jo vargo ir kaip pa-
vyzdingai jo savo kunigiškas pareigas, nešdamas paskutin
palaiminim apkr stiesiems an ja baisia liga, mes ia apie
tai nekalb sime. Kas nor tai žinoti, tekreipi s žagarie ius,
kurie, tariam s, gerai dar tai atmena ir mini kun. Juoz .

Išbuv s Žagar je apie por met , kaip doras ir darbštus
kunigas, buvo vyskupo Paliulionies pakeltas Sugini filia-
listu. Sugini iai — tai viena iš menkiausi Žemai i vyskupi-
jos filij . Bažny ia medin , mažut ir gana apleista. Žmon s
neturtingi, derlius menkas, nes žem prasta, smilt ta. Kun:
Juozas bet gi ion atvyk s n maž nedejavo, anaip tol, m su
džiaugsmu r pintis žmoneli švietimu, bažny ios didinimu.
Buvo jau ir plan pagamin s ir reikiam j medžiag
prireng s. Prie to nenuilstan io krut jimo nepaleido taip pat
ir plunksnos iš rankos. Atliekamomis nuo darbo valandomis
suraš gražiai ir išsamiai a. a. kun. Višniausko, Utenos kle-
bono, gyvenim , išspausdint savo laikui „T vyn s Sarge“
B t be abejo par pin s ir daugiau dvasišk knygelė , bet
Dievas kitaip skyr . Rugs jo 26 d. 1898 m. vos 38 metus te-
sukakus pašauk prie sav s kun. Juoz , kaip jau užtektinai
bažny iai patarnavus ir, tikim s, suteik jam danguje ne-
vystant garb s vainik .